

TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖZLÖNY.

HAVI FOLYÓIRAT

KÖZÉRDEKŰ ISMERETEK TERJESZTÉSÉRE.

KIADJA

A K. M. TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT.

SZERKESZTETTÉK:

SZILY KÁLMÁN, FODOR JÓZSEF és PASZLAUSZKY JÓZSEF.

TIZENNEGYEDIK KÖTET.

149—160. FÜZET.

67 ABRÁVAL.

BUDAPEST, 1882.

KHÓR ÉS WEIN KÖNYVNYOMDÁJA.

SZERZŐK NÉVJEGYZÉKE.

NAGYOBB CZIKKEK.

- ANTOLIK KÁROLY. Az elektromos szikra rajzairól és sikamlásáról (10 ábrával). 177—191.
- DR. BABES VIKTOR. A betegségokozó penészgombák. 192—195.
- DARWIN CH. A földi giliszták szerepe a hümusz képződésénél. Közli Dr. *Örley László*. 20—22.
- DENNING W. F. Az Uranus felfedezésének századik évfordulója (1 ábrával). Közli *Heller Ágost*. 61—67.
- FODOR JÓZSEF. A légfűtésről. 112—116. — A szegedi magyarház (6 ábrával). 148—156.
- HERMAN OTTÓ. Két alakoskodóm (2 ábrával). 353—362.
- JANSSEN. A fizikai csillagászat módszereiről. Közli *Lakits Ferencz*. 401—410.
- KLEIN GYULA. Az állat- és növényország határterületéről (8 ábrával). 107—112.
- DR. LAUFENAUER KÁROLY. A szaglásról és szerveiről (4 ábrával). 313—332.
- LENGYEL ISTVÁN. A világító kőről és festékről 157—161. — Az elektromos gyűjtő telepekről. 363—365. — 1881-ben elhunyt természet-tudósok nekrológja. 514—520.
- DR. ÖRLEY LÁSZLÓ. Az emberi belférgekről. (Két közlemény, 7 ábrával). 137—148 és 225—236.
- PAJÓCZY LIPÓT. A bécsi új csillagvizsgáló intézet (1 képpel). 97—107.
- PASTEUR ÉS RENAN. A pozitív filozófia. (Két közlemény.) Közli Dr. *Alexander Bernát*. 243—248 és 283—289.
- PASZLAVSZKY JÓZSEF. Charles Darwin (Emléklap). 366—371.
- RÁTH ÁRNOLD L. A tűzpróba iránti érzéketlenségről. 332—336.
- DR. RING ARMIN. Új elemek. 393—401.
- DR. RÓZSAHEGYI ALADÁR. A Pasteur-féle védőoltás lépfene ellen. 1—10.
- SANDERSON B. A növények ingerlékenysége (11 ábrával). Közli *F. Sűrös Luiza*. 442—454.
- SIMONYI JENŐ. A hegységek befolyása az éghajlati viszonyokra. 236—243.
- DR. SZILI ADOLF. A színvakságról 273—283.
- SZILY KÁLMÁN. Magyarország mágnességi viszonyai. 11—16.
- DR. THAN KÁROLY. A világítógáz meghatározása a levegőben (5 ábrával). 481—497.
- DR. TÖRÖK AURÉL. A rokniai dolmenek leleteiről 49—54. — Az anthropometriáról. 195—201.
- DR. TÖRÖK JÓZSEF. A Magyar birodalom meteoritjei. (Két közlemény, 3 ábrával) 433—442 és 497—514.
- VIRCHOW. Darwin és az anthropologia. Közli Dr. *Török Aurél*. 454—463.
- DR. WARTHA VINCZE. Mata-fuégos (2 ábrával). 16—20.
- DR. WEINEK LÁSZLÓ. Látogatás Libéria köztársaságban. 54—60.

APRÓBB KÖZLEMÉNYEK.

Babes Viktor, Baloghy Dezső, Belky János, Birly Béla, Borbás Vincze, Darvai Móricz, Dietz Sándor, Domokos Kálmán, Fodor József, Földváry Tibor, Fuchs Dávid, Gerevich Emil, Hankó Vilmos, Heller Ágost, Herman Ottó, Horváth Géza, Ilosvay Lajos, Katona Endre, Kaufmann Ernő, Klein Gyula, Klug Nándor, Kohaut Rezső, Konkoly Miklós, Krenner József, Lakatos Károly, Lengyel István, Lóczy Lajos, Löwy Ede, Madarász Gyula, Méhely Lajos, Moravcsik Elemér, Müller József, Nagy László, Palóczy Lipót, Paszlavszky József, Sárffy Ignác, Pillitz Vilmos, Ring Armin, Rombauer Tivadar, Rózsahegyi Aladár, Schaarschmidt Gyula, Szabó Ferencz, Szabó József, Székács Béla, Szily Kálmán, Szerényi Hugó, Téglás Gábor, Tóth Imre, Tömösváry Ödön, Török Aurél, Vedrődy Viktor, Wartha Vincze és Weinek Lászlótól.

TÁRGYJEGYZÉK.

ÁLLATTAN.

A földi giliszták szerepe a húmusz képződésénél. 20. — Világító százlábúak. 23. — A méhészlólyvról. 24. — Állattani szómagyarázó munkák. 46. — A vízi elefántról. 93. — A disznómájban talált hólyagféregről. 93. — Az állat- és növényország határterületéről (8 ábrával). 107. — A régi görögök „phteir“ nevű rovaráról. 116. — Férgesek a tyúktojásban. 119. — Az emberi belférgekről (két közlemény, 7 ábrával). 137. és 225. — A füstös fecske válfajairól. 162. — „Ornis vindobonensis.“ 164. — A szarvas agancsának lehullásáról. 174. — Az anatómiai készítmények szárazon való eltartásának új módja. 201. — A borz életéből. 289. — Halászó macskák. 308 és 477. — A nagy-kanizsai felakasztott vérebről. 309. — Két alakoskodóm (2 ábrával). 353. — A Szueszi csatorna mint állatföldrajzi tényező. 371. — Miként tud a légy, meg némely más rovar a függélyes ablaküvegen mászkálni? 372. — Felhívás madártani megfigyelések tételére. 388. — A macska anyai szeretete. 388. — Szelidült vízi békák. 389. — A rozs és almafák levéltetvéről. 390. — Tejelő bakkecske. 410. — A Ferencz-József-föld állatvilágáról. 411. — Méregtől mentes conserváló szappan. 413. — A lábas kigyóról. 429. — A pókhernyókról. 429. — A vetépusztító *Agrotis segetum*-ról és a *Chrysomela sanguinolenta*-ról. 429. — Rovarászati Lapok. 525. — A szőlő-atkáról (*Phytoptus vitis*) 526.

ANTHROPOLOGIA.

A rokniai dolmenek leleteiről. 49. — Vallás és babona a négereknél. 67. — Az európai ember-rasszokról. 121. — Az anthropometriáról. 195. — Schliemann praehistóriai lelete Orchomenosban (Görögországban) 203. — Cecchi, olasz afrikai utazó viszontagságai. 205. — A Nephrit (Jadeit) ősembertani és néprajzi jelentősége 248. — A Budapesten felállítandó anthropologiai múzeum és intézet. 292. — Az új-zélandiak növényi táplálékáról a praehistorikus időben. 295. — A németek elszaporodásáról. 413. — A tör-

ténelem előtti rézkorról. 415. — Darwin és az anthropologia (Virchow beszéde). 454. — Koponya-bilikomok. 463. — Babonás gyász-szokások Franciaországban. 464.

ÁSVÁNYTAN. FÖLDTAN.

Bizmutin Moraviczáról. 26. — A kreutzbergi csontbarlang Krajnában. 26. — Magyar geológia. 94. — Dioptas Rézbányáról. 205. — A lithium-smaragdról. 206. — A Mauna-Loa újabb kitörése. 207. — A szarvasmarha őse és az ember fellépésének idejéről a Földön. 221. — Földrengések 1881-ben. 250. — Új ásványfaj Magyarországra nézve. 297. — A földrengésekről és megfigyelések módjáról. 298. — Az aranyrögök (nuggets) képződéséről. 336. — Ásványok és kőzetek mesterséges előállítás. 416. — Nagy nyomás befolyása az ásványok porára. 418. — A magyar birodalom meteoritjei (Két közlemény 3 ábrával) 433 és 497. — A vulkánok működése 1881-ben. 465. — Hangyák mint geológiai tényezők. 467.

CHEMIA.

Mata-fuégos (2 ábrával), 16. — Az oxigén harmadik módosulata. 27. — Fűtés nátronsókkal. 28. — Tűzálló papiros. 28. — A víz hatása cinkre és ólomra. 29. — Fehérités elektromos fénynyel. 29. — Gyülékony gázok felismerése és mérése bányákban. 30. — A kondenzált mustról. 122. — Az oxigén leválasztása a levegőből. 124. — Záptojásszagú bor. 133. — A kútvizről és mosáshoz alkalmazásáról. 134. — A kettős kénsavas nátron alkalmazása szódavíz készítésére. 134. — A világító kőről és festékről. 157. — Az ozon sűrítéséről és színéről gázalakban. 208. — Ártalmas színek a tapétákon, 209. — A használatban levő tűzoltó és impregnáló szerekéről. 302. — A hidrogén-superoxid alkalmazása a gyakorlatban. 303. — A chinin mesterséges összetétele. 304. — Helyes-e a „szerves vegyület“, „szerves chemia“-féle kifejezés. 308. — A befőzött gyümölcsök savanyúságának eltompításáról. 308. — A szénpor szerepe a bányabeli robbanásoknál. 373. — Ásvány-gyapot. 374. — Új elemek. 393. — A vízmolekulák és hidrogén-atómok abszolút súlya. 467. — Petroleumégés oltása. 468. — Vegytani Lapok. 477. — A borkivonat meghatározása az alkoholtól mentes bor fajsúlyából. 477. — A csersav meghatározása módjairól. 478. — A világító-gáz meghatározása a levegőben (5 ábrával). 481. — A cognac-gyártásról. 520.

CSILLAGTAN ÉS METEOROLOGIA.

Magyarország mágnességi viszonyai. 11. — Az északi fény befolyása a telegráfra. 30. — Előkészülés az 1882-iki Vénusátvonuláshoz. 33. — A barometer és az időjósítás. 46. — Az Uranus felfedezésének századik évfordulója (ábrával). 61. — Csillagászati obszervatórium Vas megyében. 74. — A bécsi új csillagvizsgáló intézet (1 képpel). 97. — A dátumváltás határvonala a Földön. 132. — Villámütés a folyókba. 133. — A melléknepokről. 133. — Új üstökös. 165. — Valami a kalendárium-csinálás köréből. 165. — Az uralkodó bolygóról és a húsvét kiszámításának módjáról. 174. — A Hold befolyásáról a növények fejlődésére. 174. — Az idej (1882 a) nagy üstökös-

ről (1 ábrával). 209. — A zivatarok statisztikája érdekében. 219. — A Föld melegsége és a Naptól való távolsága közti viszonyról. 221. — A hegységek befolyása az éghajlati viszonyokra. 236. — A Wells-féle üstökös. 254. — A Föld közepes sűrűségének mérése mérleg segítségével. 255. — A megsemmisülő tűzgömbről. 270. — Az Aneroid barométerről. 308. — Dérképződés az alacsonyabban fekvő helyeken. 308. — A Vénus fénye által vetett árnyék. 338. — A Schaeberle-féle üstökösről. 339. — Jupiter két nevezetes foltjáról. 339. — A szabad szemmel látható csillagok eloszlása az égbolton. 375. — A Nap-parallaxisról. 376. — Értekezlet Párisban a Vénus átvonulása tárgyában. 377. — A fizikai csillagászat módszereiről (Janssen beszéde). 401. — A magyar birodalom meteoritjei (két közlemény, 3 ábrával) 433 és 497. — Az idei (Cruls-féle) nagy üstökös (1 ábrával). 469. — John William Draper. 470. — Ujabb hírek a Saturnusról. 471. — Meteorológiai és földmágnességi följegyzések a m. k. központi intézeten, Budapesten, az év minden hónapjáról az egyes füzetek végén.

EGÉSZSÉGTAN.

A Pasteur-féle védőoltás lépfene ellen. 1. — A bécsi színházégés. 34. — A vörös verejtékről. 36. — A házi gomba kipusztításáról a szobapadlóból. 94. — A légfűtésről. 112. — A budapesti sörökről. 124. — A színházak tűzveszedelme. 125. — Pasteur eredeti közleményei a lépfenevédőoltásról. 133. — A thymol fertőtlenítő hatásáról. 133. — A szegedi „magyar ház“ (6 ábrával) 148. — A kalácsban és rétesben talált piros foltokról. 174. — Betegségokozó penészgombák. 192. — A gümőkór baktériuma. 211. — A légfűtés egészségesebbé tételéről. 222. — A kelevény átoltásáról. 222. — Az emberi belférgekről (két közlemény 7 ábrával). 137 és 225. — A lakások nyári klimájáról. 256. — Páris csatornái. 257. — A hús felmelegedése elkészítése közben. 304. — Gabona-atka mint bőrbetegség-okozó (1 ábrával). 378. — A város és falu egészségi szempontból. 379. — Elővigyázati rendszabályok mocsáros vidéken végzett munkáknál. 380. — A kereskedésbeli bors. 380. — Egérkő — arzén — a kenyérben. 526.

ÉLETTAN.

A hányásról. 38. — A huyanyag (ureum) képződése az állati testben. 39. — A vörös vérsejtek osztódásáról. 40. — Süketség egyes szavak iránt. 40. — Színvak emberek színérezése 40. — A táplálék befolyása a tejképzésre. 69. — A kigyó-méregéről. 70. — Az ember hónalji mirigyeiről. 134. — A megfagyott állatok életrehozataláról. 167. — A vértestecskék számának értékesítése. 259. — Catalani hangmagasságáról. 270. — A színvakságról. 273. — A szaglásról és szerveiről (4 ábrával). 313. — A tűzpróba iránti érzéketlenségről. 332. — A vérmennyiség meghatározása élő emberben. 340. — A fény befolyása az állatoknál a szénsav kiűritésére. 341. — A légyölő gomba (*Agaricus muscarius*) mérgező hatása. 381. — A diabetes mellitus-ról. 382. — A tüdőpróba és dobüregpróba a törvényszéki boncolásoknál. 430. — Melyik folyadék nem ártalmas az élő testek szövetei-

nek² 522. — A gyermekek ivarának fejlődésére befolyó körülményekről. 522. — Az emberi test hőmérsékletének emelkedéséről mozgáskor. 523.

GAZDASÁGTAN.

A földi giliszták szerepe a húmusz képződésénél. 20. — A fillokszera elterjedése hazánkban. 71. — Amerikai kártékony rovarok Európában. 72. — Trihinek a sertések hurkaszírában. 73. — A jégkarak megítéléséhez. 73. — A disznómájban talált hólyagféregről. 93. — A szép baromfi kedvelőinek. 94. — A szárazság befolyása csírázó megvakra. 126. — Szerek a csupasz csigák ellen. 133. — A kútvízről és mosáshoz alkalmazásáról. 134. — Malaga bortermeléséről. 212. — A juhok forgóbetegségének, kergekórjának okáról és gyógyításáról. 349. — A rozskalászokat károsító levéltetvek. 383. — A cukorrépa növekedésbeli viszonyai. 383. — Meddig tartja meg a kicsírázott gabona csírázó képességét. 384. — A rozs és almafák levéltetvé-ről. 390. — Új szőlőbetegség hazánkban (ábrával). 420. — A hőmérséklet, az étetés és a gyakori nyírás befolyása a gyapjú-termelésre. 422. — A vetésspusztító *Agrotis segetum*-ról. 429. — A szőlőlevelek szöszös gubacsairól. 520.

NÖVÉNYTAN.

Elzöldült Phlox-virág. 41. — Az elektromos fény hatása a növényekre. 42. — Nagy hideg hatása a növény-magvakra. 42. — Az állat- és növényország határterületéről (8 ábrával). 107. — A Hold befolyásáról a növények fejlődésére. 174. — Az elzöldült virágok keletkezésének kérdéséhez. 214. — A füge korai érleltetése (*caprificatiója*). 215. — Új gyékényfaj Budapest környékéről. 216. — A Cinchona-fa tenyésztése az angolok indiai birtokain. 305. — Levelek ott, a hol különben hiányzanak. 306. — A kukorica rendellenes képződéseiről. 342. — A rózsák rendellenes fejlődéséről. 350. — A mesterséges sejtekről. 385. — A növények védő eszközei a gombák ellen. 387. — Baktériumok mint fapusztítók. 388. — A növények ingerlékenysége (11 ábrával). 442. — A keleti szarkaláb hazánkban, mint vetéseink követője. 472. — A madárképű dióról. 477. — A keresztbe átnőtt spárgagyökérről. 478.

TERMÉSZETTAN.

Magyarország mágnességi viszonyai. 11. — A barometer és az időjós-lás. 46. — Csillagászati obszervatórium Vas megyében. 74. — Az elektromos világítás tűzveszélyessége. 75. — A fuvola billentyűjéről. 94. — A bécsi új csillagvizsgáló intézet (rajzzal). 97. — A dátumváltás határvonala a Földön. 132. — A gázgépről. 133. — A világító köről és festékről. 157. — A párisi elektromos kiállítás 1881-ben. 168. — A lámpa meleg-mennyiségéről. 174. — Az elektromos szikra rajzairól és sikamlásáról (10 ábrával) 177. — A Föld melegsége és a Naptól való távolsága közti viszonyról. 221. — A megforgatott pecsétgyűrű állásáról. 221. — A galván-telep hatásának emeléséről másnemű telep hozzá csatolása által. 221. — Nemzetközi figyelő állomások a sarkvidéken. 261. — Az orvosi maximál-thermometerekről. 307. — Az Aneroid-barometerről. 308. — Dérképződés az alacsonyabban fekvő helyeken. 308. — A tűzpróba iránti érzéketlenségről. 332. — A „napgé-

pek“ alkalmazhatóságáról. 345. — Melyik a világ legelső optikai intézete. 346. — Az elektromos gyűjtő-telepekről. 363. — Elektromos gép rajzpa-pirosból. 390. — Uj elemek. 393. — A fizikai csillagászat módszereiről. 401. — Uj elmélet a Nap melegének megmaradásáról. 428. — A Berg-heer élő kísérteteiről (ábrával). 478. — A hőelektromos oszlopról. 526.

VEGYESEK. Látogatás Libéria köztársaságban. 54. — A szegedi magyar ház (6 ábrával). 148. — A Kárpáti múzeum érdekében 219. — A pozitív filozófia (Pasteur és Renan beszéde, két közlemény). 243. és 283. — Értesítés a m. orvosok és természetvizsgálók XII. vándorgyűléséről. 270. — Charles Darwin (Emléklap). 366.

TÁRSULATI ÜGYEK. *Közgyűlés*: 1882. január 18-ikán az összes tiszti jelentésekkel és részletes kimutatással az 1881. évi pénztári forgalomról. 76. — *Szakülések*: 1881. decz. 21-én. 45; 1882. febr. 22-én. 132; marc. 15-én. 172; április 19-én, jan. 25-én es febr. 15-én. 218—219; május 17-én. 269; okt. 18-án. 476; november 15-én. 524. — *Választmányi ülések jegyzőkönyvei*: 43, 76, 129, 171, 217, 266, 474. — *Természettudományi estélyek*: 1881. nov. 18. 25. 1882. jan. 20. 27. febr. 10 és marc. 24-én 347. — *Pénztári kimutatások* a Társulat bevételeiről és kiadásairól 44, 77, 83, 131, 173, 218, 269, 310, 350, 390, 430, 476. 525. — A k. m. Természettudományi Társulat részére tett *alapítványok*. 90. — *Szaküléseken tartott értekezések*: Szabó Ferencz: A virágok fejlődéstanáról. 45. — Rózsahegyi Aladár: A Pasteur-féle védőoltásról lépfene ellen. 45. — Török Aurél: Az algíri (rokniai) dolmenek leleteiről. 45. — Horváth Géza: A régi görögök „phteir“ nevű rovaráról. 132. — Pillitz Vilmos: A kondenzált mustról. 132. — Ónodi Adolf: Töredék a kutya anatómiájából. 132. — Madarász Gyula: A közönséges füstös fecskék varietásairól. 172. — Szili Adolf: A szinvakságról. 172. — Méhely Lajos: A boncztani készítmények szárazon való eltartásának új módjáról. 173. — Örley László: Az emberi belférgekről. 218. — Antolik Károly: Az elektromos szikra rajzairól és sikamlásáról. 219. — Herman Ottó: A szarvas viperáról és a kigyófarkú tekenősbékáról. 269. — Laufnauer Károly: A szaglás központi idegszerveiről. 269. — Than Károly: A világítógáz meghatározásáról a levegőben. 476. — Horváth Géza: A mézbarmatról. 476. — Mihalkovics Géza: A Thoma-féle mikrotomról. 524. — Frank Ödön: A lakások dezinfekciójáról. 525. — *Természettudományi estélyeken tartott előadások*: König Gyula: A véletlenről. 347. — Müller Kálmán: A tüdőről és lélekzésről, 347. — Paszlavszky József: Az ausztráliai szigetvilág életéről. 348. — Thanhoffer Lajos: A mikroszkópról. 348. — Say Móricz: A gyufa történetéről. 348. — (Ezen előadások megjelentek egész terjedelmükben a „Népszerű Előadások Gyűjteményé“-nek 1882-ik évi folyamában).

LEVÉLSZEKRÉNY. *Kérdések* 1-től 62-ig, a füzetek végén vannak. — Az e rovatban közölt feleletek és közlemények, tárgyuk szerint, a szakcsoport tartalomjegyzékében találhatók meg.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.